

ارزیابی مجموعه پارسا فارسی عمومی براساس بازینه ارزیابی منابع آموزشی*

عطیه کامیابی گل^۱

گروه زبان شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

ناهید رضوان منش^۲

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

حدیثه حاجی پور^۳

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

چکیده

این پژوهش به ارزیابی مجموعه سه جلدی «پارسا فارسی عمومی» منتشر شده به سفارش دانشگاه مجازی جامعه المصطفی (ص) العالمیه در سال ۱۴۰۰ پرداخته است. ارزیابی براساس چهار مقوله شامل «ویژگی‌های فیزیکی و طراحی، مهارت‌های زبانی، موضوع و محتوا و ملاحظات کلی» انجام شد. پایایی بین ارزیاب‌ها تأیید و نتایج براساس آن تحلیل شد. نتایج نشان داد که این مجموعه از نظر طراحی و سازماندهی در سطح متوسط است، هرچند جلد سوم طراحی بهتری نسبت به جلد‌های دیگر دارد. مهارت گفتاری در هر سه جلد خیلی خوب ارزیابی شد. در بخش شنیداری جلد‌های اول و دوم در سطح خوب بودند، اما جلد سوم به دلیل فقدان فایل صوتی عملکرد ضعیفی داشت. مهارت نوشتاری در تمامی جلد‌ها ضعیف بود و کاستی‌هایی چون نبود آموزش اصول نگارش و فقدان تمرین‌های متنوع مشاهده شد. مهارت خوانداری در جلد سوم با عملکرد خیلی خوب و در جلد‌های اول و دوم در سطح متوسط تا نسبتاً خوب ارزیابی شد. از نظر واژگان هر سه جلد عملکرد خوبی داشتند، اما ضعف‌هایی در آوانویسی و یادآوری واژگان وجود داشت. دستور زبان در سطح خوبی قرار داشت، اما مرور مستقیم نکات در درس‌های بعدی مشاهده نشد. تلفظ در جلد اول ضعیف و در جلد‌های دوم و سوم خیلی ضعیف بود. از نظر محتوا جلد‌های دوم و سوم عملکرد خیلی خوبی داشتند و جلد اول در سطح خوب بود؛ به‌طور کلی این مجموعه در بسیاری از بخش‌ها عملکرد رضایت‌بخشی دارد، اما نیازمند بهبودهایی در مهارت‌های شنیداری، نوشتاری و تلفظ است تا به‌عنوان منبع آموزشی مؤثری در آموزش زبان فارسی به کار رود.

واژه‌های کلیدی: بازینه ارزیابی منابع آموزشی، آموزش زبان فارسی، پارسا فارسی عمومی، مهارت‌های زبانی، ارزیابی.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱ | تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۰ | پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۶

¹ Email: kamyabigol@um.ac.ir

² Email: Rezvananahid@gmail.com

³ Email: Hadishhp@gmail.com

Persian Language International Teaching Studies
Vol. 10, Issue 19, 2024; pp (79-116)
DOI: [10.22034/MAZ.2025.10686](https://doi.org/10.22034/MAZ.2025.10686)

دوره ۱۰، شماره ۱۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۳؛ صفحات (۷۹-۱۱۶)
نشریه علمی / مقاله پژوهشی

Evaluation of the Parsa Farsi Omumi Series Based on the Evaluating Educational Resource Checklist*

Atiyeh Kamyabi Gol¹

Department of Linguistics, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.

Nahid Rezvanmanesh²

Department of Persian Language and Literature, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.

Hadiseh Hajipoor³

Department of Persian Language and Literature, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.

Abstract

This study evaluates the three-volume set Parsa Farsi Omumi, published by the Virtual University of Al-Mustafa International University in 2021. The evaluation was based on four categories: "physical features and design, language skills, topics and content, and general considerations," using a checklist as the primary evaluation tool. Inter-rater reliability was confirmed, and the results were analyzed accordingly. The findings indicate that in terms of design and organization, the series is at an average level, with the third volume demonstrating better design compared to the other volumes. Speaking skills were rated as very good across all three volumes. For listening skills, the first and second volumes performed well, but the third volume showed weak performance due to the absence of audio files. Writing skills were assessed as weak in all volumes, with deficiencies such as the lack of instruction in writing principles and limited diversity in exercises. Reading skills were rated very good in the third volume but ranged from average to relatively good in the first and second volumes. Vocabulary instruction was effective across all three volumes, though weaknesses were identified in transcription and vocabulary recall. Grammar was rated as good, but there was no direct review of grammar points in subsequent lessons. Pronunciation was rated weak in the first volume and very weak in the second and third volumes. Regarding content, the second and third volumes performed very well, while the first volume was rated as good. Overall, the series demonstrates satisfactory performance in many aspects but requires improvements in listening, writing, and pronunciation skills to serve as a more effective resource for Persian language instruction.

Keywords: Evaluating Educational Resource Checklist, Persian language teaching, Parsa Farsi Omumi, language skills, assessment.

* Receive Date: 27 September 2024 | Revise Date: 10 November 2024 | Accept Date: 26 November 2024

¹ Email: kamyabigol@um.ac.ir

² Email: Rezvananahid@gmail.com

³ Email: Hadisehjp@gmail.com

۱. مقدمه

در دنیای امروز، آموزش زبان‌های مختلف از جمله زبان فارسی برای غیر فارسی‌زبانان به عنوان یک نیاز ضروری در زمینه‌های مختلف علمی، فرهنگی و اجتماعی مطرح است. زبان فارسی با تاریخ و تمدن غنی خود به عنوان پلی میان فرهنگ‌ها و ملل مختلف عمل می‌کند؛ از این رو همواره تألیف و انتشار کتاب‌های آموزشی برای تدریس این زبان در حال تحول بوده است. این کتاب‌ها در ابتدا به طور عمده بر مهارت‌های پایه مانند مکالمات روزمره تمرکز داشتند، اما با گذشت زمان و تحولات آموزشی، رویکردهای جدیدتری برای آموزش همه‌جانبه زبان فارسی برای غیر فارسی‌زبانان ارائه شد.

بررسی آثار منتشر شده در این حوزه نشان می‌دهد که کتاب‌های آموزشی زبان فارسی از تنوع زیادی برخوردارند. در آغاز بسیاری از این کتاب‌ها تنها بر آموزش مکالمات روزمره و سفر محور تمرکز داشتند، اما از حدود پنجاه سال پیش زبان‌شناسانی مانند یدالله ثمره با رویکردی جامع‌تر و نوآورانه‌تر به تألیف کتاب‌های آموزش زبان فارسی برای غیر فارسی‌زبانان پرداختند. این تغییر رویکرد سبب شد که تعداد و تنوع کتاب‌های آموزشی زبان فارسی به طور چشمگیری افزایش یابد؛ به گونه‌ای که به بیان ذوالفقاری (۱۳۸۴) تعداد کتاب‌های آزفا در بازار به بیش از ۲۱۳ مورد و براساس گزارش امانی ملکوتی (۱۳۸۹) این تعداد به ۳۰۲ مورد رسید. این افزایش تعداد کتاب‌ها نشان‌دهنده رشد فراگیر این حوزه است (خدایی مقدم، کامیابی گل و شریفی، ۱۴۰۱).

در سال‌های اخیر با گسترش روابط تجاری و سیاسی ایران با کشورهای مختلف از جمله چین، روسیه و کشورهای عربی، ضرورت استفاده از منابع آموزشی به‌روز و مناسب بیشتر از پیش احساس شده است؛ همچنین تغییرات سریع فناوری و تحولات اجتماعی نیازمند ارزیابی مداوم کتاب‌های آموزش زبان فارسی برای هماهنگی با نیازهای روزمره زندگی است. یکی از روش‌های رایج برای ارزیابی کتاب‌های درسی، استفاده از بازبینی‌های معتبر تحلیل محتواست که می‌تواند به بهبود کیفیت این منابع آموزشی کمک کند.

مجموعه کتاب‌های پارسا فارسی عمومی که توسط جامعه المصطفی (ص) العالمیه در سال ۱۴۰۰ تألیف شده‌اند در سه سطح مقدماتی، متوسط و پیشرفته طراحی شده‌اند. این کتاب‌ها به منظور آموزش مهارت‌های مختلف زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و در راستای نیازهای آموزشی مدرن تدوین شده‌اند. در این مقاله قصد داریم هر سه جلد این مجموعه را از زوایای مختلف بنابر یک بازینه از پیش تعریف شده بررسی کنیم تا نقاط قوت و ضعف آنها مشخص گردد و پیشنهاداتی برای بهبود کیفیت و کارایی این کتاب‌ها ارائه شود.

جامعه المصطفی که یکی از نهادهای آموزشی معتبر است در راستای گسترش آموزش زبان فارسی و دیگر معارف اسلامی به طلاب و دانشجویان غیرایرانی، همواره در تلاش بوده تا منابع آموزشی با کیفیت بالا را برای علاقه‌مندان به یادگیری زبان فارسی ارائه دهد. در این پژوهش برآنیم تا پرسش‌های زیر را با بررسی مجموعه کتاب‌های «پارسا فارسی عمومی» پاسخ دهیم:

۱) سطح کیفیت سه کتاب «پارسا فارسی عمومی» (جلد اول) و «پارسا فارسی عمومی»

(جلد دوم) و «پارسا فارسی عمومی» (جلد سوم) از نظر ویژگی‌های فیزیکی، طراحی

و سازماندهی کتاب چگونه ارزیابی می‌شوند؟

۲) سطح کیفیت سه کتاب «پارسا فارسی عمومی» (جلد اول) و «پارسا فارسی عمومی»

(جلد دوم) و «پارسا فارسی عمومی» (جلد سوم) از نظر توجه به مهارت‌ها و

زیرمهارت‌های زبانی چگونه ارزیابی می‌شوند؟

۳) سطح کیفیت سه کتاب «پارسا فارسی عمومی» (جلد اول) و «پارسا فارسی عمومی»

(جلد دوم) و «پارسا فارسی عمومی» (جلد سوم) از نظر موضوع، محتوا چگونه

ارزیابی می‌شوند؟

۴) سطح کیفیت سه کتاب «پارسا فارسی عمومی» (جلد اول)، «پارسا فارسی عمومی»

(جلد دوم) و «پارسا فارسی عمومی» (جلد سوم) از نظر ملاحظات کلی و کاربردی

چگونه ارزیابی می‌شود؟

۲. پیشینه پژوهش

در این قسمت به تعدادی از پژوهش‌های انجام شده در زمینه تحلیل محتوایی کتاب‌های آزفا از زوایا و روش‌های گوناگون اشاره خواهد شد.

کازمی نهاد (۱۳۹۶) با استفاده از چارچوب نظری نیشن و مک آلیستر (۲۰۱۰) به تحلیل مجموعه آموزشی آزوفا (صفار مقدم، ۱۳۸۶) پرداخته است. در این پژوهش میزان رعایت اصل بسامد از راه مقایسه واژگان کتاب با هزار واژه پرتکرار در پنج پیکره زبانی بررسی شد که نتایج نشان داد تنها ۲۰ تا ۲۴ درصد از این واژگان در کتاب‌های مورد مطالعه به کار رفته‌اند؛ همچنین برای ارزیابی پردازش‌پذیری تکالیف از الگوی رده‌شناسی تکلیف نونان (۱۹۹۹) استفاده شد که یافته‌ها نشان داد بیشتر تمرین‌های کتاب در سطح ادراکی قرار دارند و تمرین‌های سطح تعاملی تقریباً نادیده گرفته شده‌اند. این امر نشان می‌دهد که زبان‌آموزان بیشتر در سطح نظری مهارت کسب می‌کنند و توانایی کافی برای استفاده از زبان در موقعیت‌های واقعی را به دست نمی‌آورند.

تحقیقات ریسی مبارکه (۱۳۹۹) براساس رویکردهای آموزشی و اصول پنج‌گانه شامل محتوا، روش، شیوه ارائه، مخاطب و تمرین به بررسی محتوای آموزشی مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که محتوای دستوری این مجموعه فاقد ویژگی‌های ارتباطی لازم است و آموزش قواعد دستوری به صورت پله‌ای یا به عبارتی ساده به دشوار، به‌ویژه در جلدهای ابتدایی با حجم بالای مطالب دشوار و پیچیده همراه است. در تدوین محتوای دستوری، هیچ‌گونه روش اصولی زبان‌شناسی به کار نرفته است و حتی با اصول سنتی نگارش دستور نیز فاصله دارد. شیوه ارائه مطالب نیز هیچ‌یک از حالت‌های چرخشی، خطی، فرایندی و ترکیبی را شامل نمی‌شود. برخلاف ادعای نویسنده مجموعه آموزش نوین زبان فارسی مبنی بر مناسب بودن این کتاب‌ها برای تمامی فارسی‌آموزان، استفاده فراوان از واژگان عربی نشان‌دهنده این است که بخش عمده‌ای از مخاطبان عرب‌زبان هستند؛ همچنین تصاویر کارتونی موجود در کتاب‌ها، به‌ویژه در سطوح ابتدایی نشان‌دهنده این است که کودکان مخاطبان اصلی این آثار هستند.

هادی‌زاده (۱۴۰۰) با استفاده از رویکرد دستور آموزشی و طراحی بازیانه‌ای برای بررسی انطباق و عدم انطباق محتوا به تحلیل و بررسی بخش دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که براساس رویکرد دستور آموزشی، عملکرد مجموعه آموزش نوین زبان فارسی بسیار ضعیف بوده و از ۱۶۸ امتیاز بازیانه حدود ۲۱ امتیاز کسب کرده است، درحالی که امتیاز مجموعه آموزش فارسی به فارسی حدود ۶۰ بوده که بیانگر عملکرد بهتر این مجموعه است. یافته‌ها نشان می‌دهد در مجموعه آموزش نوین زبان فارسی، جملات و ساختارهای کاربردی و واقعی زبان فارسی منعکس نشده و به جای تأکید بر کاربرد کلمات بر نقش نحوی آنها تأکید شده است؛ همچنین روند ارائه مطالب (از ساده به دشوار) در این مجموعه مشخص نیست. در مجموعه آموزش فارسی به فارسی، اگرچه روند ارائه نکات دستوری به صورت پلکانی و از ساده به دشوار است و آموزش نکات دستوری به صورت ضمنی و صریح انجام شده، اما افزون بر اینکه موقعیت‌ها و کارکردهای آموزش داده شده کاربردی نیستند، از تمرین‌ها و فعالیت‌های ارتباطی نیز بهره‌برداری نشده است. در پایان برای بهبود و ارتقای کیفیت کتاب‌های آرفا، پیشنهاداتی از جمله انتخاب نکته‌های زبانی و متن‌های مرتبط براساس پیکره زبانی، آموزش گونه گفتاری معیار در مراحل آغازین، آموزش کارکردهای زبانی پیش از آموزش صورت‌های زبانی، تکرار نکات دستوری در طول کتاب جهت مرور، استفاده از نمونه‌ها و مثال‌های بیشتر برای هر نکته دستوری و ارائه پیشنهادها و راهنمایی‌های لازم برای خطاهای احتمالی زبان‌آموزان و نگارش دستور براساس نیازهای زبان‌آموز و نه سلیقه فردی نویسنده ارائه می‌شود.

وکیلی‌فرد، جنتی‌راد، رضایی محلاتی و میرزایی حصاریان (۱۴۰۰) با استفاده از بازیانه مایکلی (۲۰۰۵) به تحلیل و بررسی کتاب‌های مینا براساس نظرات مدرسان پرداختند؛ در این پژوهش، ^۱نه موضوع اصلی فهرست بازیانه شامل محتوا، واژه‌ها و دستور، تمرین‌ها و فعالیت‌ها، جذابیت متن و ساخت فیزیکی، ویژگی‌های کلی، اطلاعات پس‌زمینه، راهنمای روش‌شناختی، تمرین‌ها و مواد آموزشی تکمیلی و بافت بررسی شده است که نتایج نشان داد از دیدگاه مدرسان، هیچ‌یک از این ^۲نه موضوع اصلی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

خدایی مقدم، کامیابی گل و شریفی (۱۴۰۱) در پژوهشی به ارزیابی محتوایی دو مجموعه آموزشی آموزش نوین زبان فارسی (آنزف) و آموزش فارسی به فارسی (آفبف) با استفاده از یک بازبینه اعتبارسنجی شده پرداختند. این بازبینه شامل چهار مقوله بود: ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب، مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی، موضوع و محتوا، و ملاحظات کلی و کاربردی. نتایج نشان داد که هر دو مجموعه از نظر طراحی و سازمان‌دهی در سطح خوب و خیلی خوب ارزیابی شدند، اما کاستی‌هایی مانند نبود کتاب کار و راهنمای معلم تأثیر منفی بر این ارزیابی داشت. در زمینه مهارت‌های زبانی، هر دو مجموعه با ضعف‌هایی روبه‌رو بودند و مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد؛ همچنین مجموعه آنزف به لحاظ موضوع و محتوا در سطح نسبتاً خوب و آفبف در سطح ضعیف قرار گرفت. در مجموع این پژوهش نشان داد که مجموعه آنزف عملکرد بهتری نسبت به آفبف داشته و در سطح نسبتاً خوب ارزیابی شده است؛ در حالی که مجموعه آفبف در بسیاری از جنبه‌ها با ضعف‌های اساسی روبه‌رو بوده است.

مرصوص، آقاگلزاده و کرد زعفرانلو کامبوزیا (۱۴۰۱) با هدف بررسی واژه‌گزینی دو مجموعه آموزشی شیراز و پرفا و مقایسهٔ بسامد واژه‌های آموزشی آنها پژوهشی انجام دادند و بسامد واژگانی این دو مجموعه را با یکدیگر مقایسه کردند. واژه‌های هر مجموعه را به روش کتابخانه‌ای از واژه‌نامهٔ انتهای کتاب‌ها جمع‌آوری کردند و سپس میزان بسامد واژه‌های این دو مجموعه را با فهرست واژه‌های چند پژوهش دیگر مقایسه کردند. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار مایکروسافت اکسل و روش‌های جدول‌محوری و فرمول‌نویسی انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که در مجموع ۸۶۴ واژه، یعنی بیش از ۳۰ درصد از واژه‌های این دو مجموعه مشترک هستند؛ همچنین ۴۷/۱۵ درصد از واژه‌های مجموعهٔ شیراز و ۳۸/۷۵ درصد از واژه‌های مجموعهٔ پرفا دست‌کم در یک فهرست آمده‌اند. در نهایت چنین برداشت کردند که مجموعهٔ شیراز با اشتراک حدود ۵۰ درصد از واژگان آموزشی خود با حداقل یکی از فهرست‌های بسامدی انتخابی، وضعیت بهتری از جهت بسامد واژگانی نسبت به مجموعهٔ پرفا دارد. سرانجام پیشنهاد شد که برای یکپارچگی نظام آموزشی زبان فارسی برای غیرفارسی‌زبانان، مسئولان این

حوزه باید بر روی یک معیار مرجع واحد در آموزش زبان فارسی به توافق برسند تا به یک سند معتبر و ملی برای پیشبرد اهداف آموزش زبان فارسی دست یابند.

طهماسبی و عطاریان (۱۴۰۲) در پژوهشی به بررسی نقش‌های هفت گانه زبانی هلیدی در کتاب‌های فارسی عمومی از مجموعه کتاب‌های آموزش زبان فارسی «پارسا» پرداختند. این پژوهش نشان داد که کتاب‌های یادشده، به‌ویژه با رویکرد ارتباطی و تکلیف‌محور خود، توجه زیادی به نقش‌های اجتماعی زبان داشته‌اند. در این تحقیق، ۴۶۳۵ نمونه از نقش‌های اجتماعی در سه کتاب فارسی عمومی شناسایی شد که بیشترین تعداد مربوط به نقش‌های تعاملی (۱۵۹۵ مورد) و کمترین تعداد مربوط به نقش‌های تخیلی (۶۸ مورد) بود؛ همچنین نتایج بیانگر رشد صعودی نقش‌های زبانی در کتاب سوم متناسب با افزایش سطح زبانی زبان‌آموزان است. این تحلیل نشان داد که مجموعه کتاب‌های پارسا می‌تواند به‌خوبی نیازهای ارتباطی زبان‌آموزان را پاسخ دهند، هرچند پیشنهاد شد که این نقش‌ها متناسب با اهداف دانشگاهی و نیازهای خاص مراکز آموزشی مانند جامعه المصطفی بازطراحی شوند.

معینی و فاطمی‌منش (۱۴۰۲) در پژوهشی به ارزیابی محتوای دستوری کتاب «پارسا» (فارسی عمومی ۱) در سطح مقدماتی براساس رویکرد ارتباطی و چارچوب دستور آموزشی پرداختند. آنها نخست مبانی نظری دستور و اصول دستور آموزشی را بررسی کردند و با تهیه بازبینی‌ای شامل ۲۲ سؤال، دیدگاه اساتید زبان فارسی را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS نشان داد که کتاب در زمینه‌هایی مانند «طراحی مناسب درس‌ها»، «تناسب کارکردها و مفاهیم با نیاز زبان‌آموزان»، «طراحی تمرین‌های گشتاری»، «درجه‌بندی تمرین‌ها از نظر دشواری» و «جذابیت تمرین‌ها» موفق بوده است. در ارزیابی کتاب پارسا (فارسی عمومی ۱) مشخص شد مؤلفان در بیشتر اصول دستور آموزشی درست عمل کرده‌اند که نشان از دقت مؤلفان در تدوین درس‌هاست؛ با این حال در مواردی همچون «آموزش مؤثرتر قواعد دستوری با مواد کمک‌آموزشی» و «کارکرد، مفاهیم و صورت دستوری متناسب با یادگیری» نیاز به بهبود وجود دارد. این پژوهش بر اهمیت اصلاح منابع آموزش فارسی برای غیرفارسی‌زبانان تأکید دارد.

۳. روش‌شناسی

این پژوهش به ارزیابی مجموعه سه جلدی کتاب پارسا فارسی عمومی می‌پردازد که در سال ۱۴۰۰ به سفارش دانشگاه مجازی جامعه المصطفی (ص) العالمیه توسط مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی منتشر شده است؛ پژوهش حاضر دربردارنده دو بخش واکاوی کیفی مجموعه سه جلدی (براساس امتیازبندی بازبینه) و بخش واکاوی کمی (محاسبه پایایی نتایج بازبینه و محاسبه پایایی بین ارزیاب) است.

این مجموعه به آموزش چهار مهارت اصلی یادگیری زبان (شنیدار، گفتار، خواندار و نوشتار) اختصاص دارد و در سه جلد برای دوره مقدماتی، متوسطه و پیشرفته تدریس می‌شود: جلد اول ۱۷۱ صفحه در بیست درس به نویسندگی احمد کولی‌وندی، علی فاطمی‌منش و علی پورمند منتشر شده است؛ جلد دوم شامل ۱۸۲ صفحه و بیست درس می‌باشد که احمد کولی‌وندی، علی فاطمی‌منش، علی پورمند، معصومه کرمانی و شهره مختاری آن را تألیف کرده‌اند و جلد سوم آن دارای ۱۷۰ صفحه و بیست درس است و نویسندگان آن احمد کولی‌وندی، علی فاطمی‌منش، شهره مختاری، معصومه کرمانی، محمد سعیدنیا، زهرا کوچکی، محمد مهدی فتاحی، هادی غیبی، مصطفی مهدوی، اشکان مصطفی‌پور و مریم افشین‌پور می‌باشند. تحلیل و بررسی این مجموعه با بهره‌گیری از بازبینه خدایی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) انجام شد. بازبینه موردنظر در قالب ۸۵ گویه و در چهار مؤلفه کلی ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی کتاب؛ مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی؛ موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی تنظیم و هنجاریابی است. گویه‌های بازبینه برگرفته از بیش از چهل بازبینه انگلیسی و فارسی می‌باشد (کانینگورث^۱، ۱۹۹۵؛ اور^۲، ۱۹۹۶؛ الیس^۳، ۱۹۹۷؛ لیتل جان^۴، ۱۹۹۸؛ بیرد^۵، ۲۰۰۱؛ لیتز^۶، ۲۰۰۵؛ مایکلی^۷، ۲۰۰۵؛ روسو و الیوت^۸، ۲۰۰۶؛ رزمجو، ۲۰۱۰؛ موکاندان^۹،

1. Cunnigworths

2. Ur

3. Ellis

4. Littlejohn

5. Byrd

6. Litz

7. Mickley

8. Russo & Olvitt

9. Mukundan

حاجی محمدی و نیمه‌چی سالم، ۲۰۱۱؛ عبدالوهاب، ۲۰۱۳؛ دمیر و ارتاش^۱، ۲۰۱۴؛ خیری، (۱۳۷۸).

۳-۱. پایایی بازبینه و پایایی بین ارزیاب

پایایی بازبینه اعتبارسنجی‌شده در پژوهش حاضر از راه محاسبه آلفای کرونباخ فراهم شد. مقدار آلفای کرونباخ بیش از ۰/۷ است. جهت بررسی میزان توافق بین ارزیابی‌های انجام‌شده در این پژوهش از ضریب کاپای کوهن (K) بهره گرفته شد. این ضریب مقدار عددی در بازه ۱- تا ۱+ دارد؛ مقادیر نزدیک به ۱+ نشان‌دهنده توافق مثبت و همسو، مقادیر نزدیک به ۱- بیانگر توافق معکوس و مقادیر نزدیک به صفر بیانگر نبود توافق میان ارزیاب‌ها است (فلیس^۲، ۱۹۸۱). براساس جدول توافق، ضریب کاپا ۰/۶۱ محاسبه شد که نشان‌دهنده توافق در سطح خوب بین ارزیاب‌هاست. این امر نشان می‌دهد که ارزیاب‌ها در بیشتر موارد به توافق مناسبی دست یافته‌اند و ارزیابی‌های آنها از پایایی خوبی برخوردار است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

چهار مقوله کلی ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازمان‌دهی کتاب، مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی، موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی در بازبینه مطرح شده است که در این بخش مجموعه کتاب پارسا فارسی عمومی جلد اول و دوم و سوم براساس این چهار مقوله تحلیل و با هم مقایسه شده‌اند؛ در ادامه برای این سه کتاب از عنوان‌های جلد اول، جلد دوم و جلد سوم استفاده شده است.

۴-۱. ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی کتاب

کیفیت چاپ هر سه جلد قابل قبول است. طراحی روی جلد ساده و منظم بوده، و از ترکیب رنگ‌هایی استفاده شده که حس رسمی و آموزشی را القا می‌کند. وضوح تصاویر و نوشته‌ها همراه با انتخاب مناسب فونت و رنگ، خوانایی متن را تضمین کرده است. یک الگوی کلی برای این مجموعه در نظر گرفته شده که تفاوت آنها تنها در رنگ‌بندی است. این سادگی و

1. Demir & Ertas

2. Fleiss

نظم، نکته‌ای مثبت به شمار می‌رود؛ زیرا یکپارچگی و ارتباط میان کتاب‌ها را نشان می‌دهد. باین حال درج نام نویسندگان در فضای خالی جلد به صورت ستونی مخصوصاً در جلد سوم که یازده نام را شامل می‌شود، حجم زیادی از روی جلد را اشغال کرده است. بهتر بود در عین حفظ سادگی، اطلاعات یا تصویر مفیدتری درباره کتاب ارائه می‌شد و نام نویسندگان در حاشیه قرار می‌گرفت تا طراحی کاربردی‌تر باشد.

به‌طور کلی تصاویر هر سه جلد کتاب کیفیت مناسبی دارند و به اهداف آموزشی کمک می‌کنند. در جلد اول و دوم تصاویر پس‌زمینه در ابتدای درس‌ها با موضوعات مرتبط بوده و حس واقعی و کاربردی بودن گفتگوها را تقویت می‌کنند؛ با این حال برخی ضعف‌ها نیز وجود دارد. تصاویر جلد اول از نظر انسجام و نظم دچار ضعف هستند و فاقد یک الگوی مشخص‌اند. ترکیب تصاویر کارتونی و واقعی در یک صفحه سبب ناهمگونی شده و تناسب در اندازه تصاویر نیز رعایت نشده است. از سوی دیگر برخی تصاویر از نظر زیبایی‌شناسی و جذابیت بصری ضعیف بوده، و بازنمایی دقیقی از جامعه ایرانی ارائه نمی‌دهند؛ به‌ویژه برخی از این تصاویر ممکن است برای زبان‌آموزان غیرایرانی تصویری نادرست یا نامطلوب از ایران ترسیم کنند. در هر صفحه از چندین فونت استفاده شده است که حاصلی جز بی‌نظمی و شلوغی صفحات و گرفتن تمرکز زبان‌آموز ندارد (تصویر ۱).

تصویر ۱: تناسب نداشتن اندازه تصاویر - تصاویر ناهمگون - چند فونت در یک صفحه

در جلد دوم طراحی صفحات با کادربندی‌های افراطی برای تمرین‌ها و واژگان در بسیاری از بخش‌ها همراه است. این کادرهای رنگی، هرچند ممکن است به هدف برجسته‌سازی محتوا ایجاد شده باشند، در نهایت موجب شلوغی و کاهش جذابیت بصری صفحات می‌شوند و می‌توانند خواننده را خسته کنند؛ همچنین در برخی بخش‌ها مانند درس «ورزش و سلامتی»، تصاویر با جزئیات زیاد در ابعاد کوچک چاپ شده‌اند که از زیبایی بصری و تأثیرگذاری محتوا کاسته است (تصویر ۲).

در جلد سوم برخلاف دو جلد پیشین، تصاویر پس‌زمینه در ابتدای درس‌ها حذف شده است. اگرچه این تغییر موجب نظم بیشتر صفحات شده، اما تأثیر اولیه‌ای را که تصاویر در شکل‌گیری ذهنیت مخاطب نسبت به موضوع درس داشتند کاهش داده است؛ همچنین تعداد تصاویر در این جلد به‌طور محسوسی کمتر شده که می‌تواند ناشی از پیشرفته‌تر بودن محتوای کتاب باشد. با وجود این، نبود تصویر در بخش «شنیدن» قابل تأمل است؛ زیرا استفاده از تصاویر در کنار متون شنیداری می‌تواند به درک بهتر مطالب کمک کند. در مقایسه با دو جلد اول، انتخاب و چیدمان تصاویر در جلد سوم منسجم‌تر و از نظر زیبایی‌شناسی مناسب‌تر به نظر می‌رسد؛ با این حال در برخی موارد، ترکیب تصاویر واقعی با تصاویر کارتونی چندان هماهنگ نیست (تصویر ۳) و به جای آن می‌توانست از تصاویر واقعی متناسب با موضوع استفاده شود تا انسجام بصری و آموزشی کتاب حفظ شود.

تصویر ۲: کادربندی‌های افراطی - تصاویر با جزئیات زیاد در ابعاد کوچک

تصویر ۳: ترکیب تصاویر واقعی و کارتونی

در هر سه جلد از نظر سازماندهی مطالب بین موضوعات و محتوا ارتباط منطقی برقرار است. واژگان و جملات ارائه شده به خوبی با موضوع درس ها همخوانی دارند. فقدان نمونه آزمون در این مجموعه سبب می شود زبان آموزان فرصت تمرین عملی و سنجش میزان یادگیری خود را نداشته باشند. این امر فرایند بازمینی و تثبیت مطالب آموخته شده را دشوار می کند؛ همچنین مدرسان را در ارزیابی دقیق پیشرفت زبان آموزان با مشکل روبه رو می سازد. هر سه جلد این مجموعه فاقد بخش های خلاصه و فعالیت های دوره ای در فواصل مختلف است. این کاستی می تواند از تأثیرگذاری کتاب در تقویت یادگیری مستمر و مرور مطالب آموخته شده بکاهد و یک نقطه ضعف جدی در فرایند یادگیری به شمار رود. البته در بخش هایی، یادآوری دستور وجود دارد که آن معمولاً با نکات جدید همراه است و به طور کلی نمی تواند به عنوان یک درس مروری و بازمینی در نظر گرفته شود.

تصاویر، جداول و نمودارهای هر سه جلد به خوبی در خدمت آموزش قرار گرفته اند و به درک بصری مفاهیم کمک می کنند. استفاده از تصاویر برای معرفی واژگان مانند بخش لباس ها در جلد اول (ص ۹۸)، مؤثر بوده و جداول و نمودارها نیز به سازماندهی تمرین ها کمک کرده اند

(اگرچه از نظر زیبایی‌شناسی در سطح بالایی نیستند). بیشتر تصاویر از منابع اینترنتی انتخاب شده‌اند که هرچند واقعی بودن آنها به یادگیری کمک می‌کند، اما در برخی موارد تنوع زیاد و جزئیات غیرضروری موجب شلوغی و کاهش تمرکز شده است. در جلد سوم با وجود انسجام و نظم بیشتر در تصاویر، بخش‌های «شنیدن» و «خواندن» تقریباً بدون تصویر هستند. با توجه به امتیازاتی که هر گویه بازبینه در این بخش دریافت کرده‌اند، هر سه جلد از نظر ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی کتاب در سطح متوسط قرار می‌گیرند. در کل آنچه بیشتر از کیفیت این بخش کاسته است، نبود کتاب راهنمای مدرس، نمونه آزمون و فقدان خلاصه‌ها و فعالیت‌های دوره‌ای است. از نظر گرافیک و طراحی کتاب سوم از کتاب دوم بهتر است و هردوی این کتاب‌ها نسبت به جلد اول طراحی بهتری دارند.

۲-۴. مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی

چهار مهارت اصلی زبان‌آموزی شامل گفتاری، شنیداری، نوشتاری و خوانداری پایه‌های اصلی آموزش زبان را تشکیل می‌دهند. ضروری است که بررسی شود آیا کتاب درسی به طور مؤثر به هر چهار مهارت پرداخته است، سطح و اهداف کلی آن به درستی طراحی شده‌اند و آیا میان این مهارت‌ها تعادل و توازن لازم وجود دارد. همان‌طور که ریچاردز^۱ (۲۰۰۱) بیان می‌کند ایجاد هماهنگی میان مهارت‌های زبان برای دستیابی به یادگیری جامع و پایدار ضروری است. در اینجا این مهارت‌ها همراه با زیرمهارت‌هایی همچون دستور، واژگان و تلفظ در مجموعه پارسا فارسی عمومی بررسی می‌شوند.

۱-۲-۴. مهارت گفتاری

در جلد اول برای هر درس بعد از پیش‌گفتگو، دوگفتگو (یکی مختص مکالمه بانوان و دیگری مختص آقایان است) در نظر گرفته شده و تمرین‌ها بیشتر به صورت فردی و دونفره هستند. تعداد محدودی تمرین‌های گروهی در این جلد وجود دارد و این امر به جهت آن است که جلد اول در سطح مقدماتی قرار دارد و زبان‌آموزان هنوز تولنایی بحث گروهی را ندارند. در کل، جلد اول فقط چهار فعالیت گروهی را شامل می‌شود که این تعداد می‌توانست بیشتر باشد.

1. Richards

در جلد دوم و سوم، هر درس با معرفی واژگان جدید و تمرین‌های مرتبط آغاز می‌شود و سپس وارد بخش‌های گفتاری شامل پیش‌گفتگو، گفتگو، بحث گروهی، و بحث آزاد می‌شود. پیش‌گفتگو همانند جلد اول با ارائه نکته‌ای کاربردی زبان‌آموزان را برای مکالمه آماده می‌کند. تمرین گفتگو بر عبارات و موقعیت‌های روزمره تمرکز دارد و کارگروهی زبان‌آموزان را به تعامل بیشتر و استفاده از عبارت‌های جدید در گروه تشویق می‌کند؛ در نهایت بحث آزاد با ارائه دیدگاه‌های متفاوت و پرسش نظر زبان‌آموزان، مهارت بیان آزاد را تقویت می‌کند.

موضوعات مطرح‌شده در جلد اول مانند مدرسه، ساعت، روابط خانوادگی و فعالیت‌های روزمره و... و در جلد دوم موضوعاتی مثل تلفن و اینترنت، ورزش و سلامتی، رسانه و خبر و... و در جلد سوم ادب، دوست، مدیریت و برنامه‌ریزی، تفاوت‌های فرهنگی و... با تجربیات شخصی مخاطبان نزدیک است؛ این نزدیکی موجب می‌شود که زبان‌آموزان بتوانند به راحتی با محتوا ارتباط برقرار کنند و از آن در مکالمات واقعی خود بهره‌برند. ارتباط با پیشینه درسی زبان‌آموزان در هر جلد به خوبی حفظ شده است و به طور کلی هر سه جلد در بخش گفتاری خیلی خوب عمل کرده‌اند.

۲-۲-۴. مهارت شنیداری

درک شنیداری در هسته اصلی یادگیری زبان دوم قرار دارد و توسعه مهارت‌های شنیداری زبان دوم تأثیر مثبتی بر توسعه سایر مهارت‌ها داشته است (وندگرفت^۱، ۲۰۰۷). مهارت شنیداری نه تنها به عنوان یکی از اصلی‌ترین ورودی‌های زبانی شناخته می‌شود، بلکه پایه‌ای برای توسعه دیگر مهارت‌های زبانی مانند گفتار، خواندن و نوشتار نیز به شمار می‌رود.

هر سه جلد کتاب پارسا فارسی عمومی به اهمیت این مهارت توجه داشته و در هر درس بخشی را به تمرین‌های شنیداری اختصاص داده است. فایل‌های صوتی همراه کتاب در جلد اول و دوم، به طور دقیق و متناسب با موضوعات هر درس طراحی شده‌اند و مثال‌های کاربردی و متنوعی را ارائه می‌دهند؛ برای مثال در جلد اول، این فایل‌ها شامل جملات ساده و موضوعات متنوعی همچون معرفی، اعضای خانواده، بخش‌های مختلف خانه، آدرس‌دهی

1. Vandergrift

و غذا و... هستند؛ در جلد دوم فایل‌ها به موضوعات کاربردی‌تری مانند تماس تلفنی، رزرو اتاق، ورزش و قوانین راهنمایی و رانندگی و... می‌پردازند و در جلد سوم نیز تمرین‌های شنیداری شامل مکالمات دو دوست، مسافرت، اقتصاد، مکالمات در بانک و اخبار و موارد مشابه می‌باشند. البته برای جلد سوم پیاده‌سازی متنی در پایان کتاب وجود دارد، اما لوح فشرده همراه کتاب و در وب‌سایت ارائه نشده است که نقطه ضعف مهمی قلمداد می‌شود.

فایل‌های صوتی در قالب مکالمات یا توضیحات مرتبط با موضوع درس، زبان‌آموز را به شنیدن دقیق و پاسخگویی به تمرین‌های مرتبط ترغیب می‌کنند؛ با وجود این تلاش‌ها بخش شنیداری کتاب پارسا در جلد اول و دوم نقاط ضعفی دارد که نیازمند بهبود هستند. نخست، فایل‌های شنیداری در محیطی کاملاً آرام و بدون صدای محیط ضبط شده‌اند که سبب می‌شود بافت واقعی زبانی به‌خوبی بازتاب نیابد. اگرچه از زبان گفتاری بومی زبانان استفاده شده، لحن گویندگان غالباً تصنعی به نظر می‌رسد و از استانداردهای طبیعی فاصله دارد. در جلد اول سرعت بالای گفتگوها و دستورالعمل‌ها ممکن است برای برخی از زبان‌آموزان، به‌ویژه در مراحل ابتدایی یادگیری چالش‌برانگیز باشد و این امر ضرورت ارائه نسخه‌های کندتر یا توضیحات تکمیلی را نمایان می‌سازد. در فایل‌های شنیداری جلد دوم هر فایل به چند بخش تقسیم شده است و زبان‌آموز باید پس از شنیدن هر بخش به تمرین‌های مرتبط پاسخ دهد؛ با این حال، بین بخش‌ها تنها سکوت طولانی وجود دارد که می‌تواند گمراه‌کننده باشد. این وقفه‌ها گاهی زبان‌آموز را به این اشتباه می‌اندازند که فایل به پایان رسیده است و از طرف دیگر، یکنواختی ناشی از این سکوت‌ها موجب کاهش جذابیت فایل‌ها می‌شود. پیشنهاد می‌گردد که برای جدا کردن بخش‌ها از موسیقی کوتاه، افکت‌های صوتی یا اصوات مشخص استفاده شود تا تجربه شنیداری جذاب‌تر و هدایت‌شده‌تر باشد. در جلد اول گوینده در آغاز هر بخش شماره صفحه و شماره آن بخش را اعلام می‌کند که نسبت به سکوت‌های فایل‌های شنیداری جلد دوم بهتر عمل شده است. به علت نبود فایل‌های صوتی جلد سوم، محتوای شنیداری کتاب ارزیابی دقیقی نشده است.

براساس نتایج بررسی‌ها، جلد اول و دوم کتاب‌های پارسا فارسی عمومی، به‌طور کلی در سطح خوبی قرار دارند؛ با این حال از نظر ارائه مطالب در بافت واقعی و کاربردی، نقص‌های جدی مشاهده می‌شود و جلد سوم به علت عدم ارائه فایل صوتی خیلی ضعیف در نظر گرفته شد.

۳-۲-۴. مهارت نوشتاری

مهارت نوشتاری یکی از مهارت‌های کلیدی در یادگیری زبان دوم است که تأثیر زیادی بر پیشرفت در سایر مهارت‌ها مانند خواندن و صحبت کردن دارد. بنابر گفته هایلند^۱ (۲۰۰۳)، توانایی نوشتن در زبان دوم هم برای موفقیت در محیط‌های آموزشی و هم برای دستیابی به پیشرفت‌های حرفه‌ای و اجتماعی ضروری است.

در مجموعه سه‌جلدی پارسا، تمرین‌های نوشتاری به‌صورت تخصصی مورد توجه قرار نگرفته و بخشی مستقل با عنوان مهارت نوشتار در کتاب‌ها گنجانده نشده است. فقط در پایان درس هر سه جلد قسمتی بدون آموزش برای نوشتار در نظر گرفته شده که در ادامه شرح داده می‌شود. در هیچ‌یک از جلدها نشانه‌ای از آموزش صریح گونه‌های مختلف نوشتاری مانند رسمی، غیررسمی و گزارش‌نویسی دیده نمی‌شود؛ همچنین دستورالعمل‌ها و آموزش‌های مرتبط با اصول نوشتار از جمله استفاده درست از کلمات ربط، علائم سجاوندی و ساختاردهی متن ارائه نشده است.

در هر سه جلد، آموزش اصولی نگارش شامل بندنویسی، سازمان‌دهی متن به چند پاراگراف آغازین، توضیحی و جمع‌بندی، خلاصه‌نویسی و یادداشت‌برداری وجود ندارد. در جلد اول در پایان هر درس از زبان‌آموز خواسته می‌شود که با توجه به نمونه ارائه‌شده انشائی بنویسد؛ اما این تمرین، آموزش دقیقی در مورد سبک و ساختار متن ارائه نمی‌دهد؛ در جلد دوم علائم سجاوندی و ساختارهای نوشتاری به‌صورت ضمنی در تمرین نوشتار پایان هر درس مورد توجه قرار گرفته‌اند و آیتم‌های ارزیابی نوشتار در پایان تمرین‌ها (تصویر ۴)، زبان‌آموز را به ساختاردهی متن و استفاده درست از واژگان تشویق می‌کند، اما اصول نگارش همچنان به‌صورت مستقیم آموزش داده نشده است. هرچند برخی از این مهارت‌ها ممکن است از زبان مادری زبان‌آموز منتقل شوند، اما ارائه راهنمایی‌های ساده و نکات کلیدی

1. Hyland

می‌توانست تأثیر چشمگیری در بهبود مهارت نوشتاری و تسهیل فرایند یادگیری داشته باشد و در جلد سوم نیز تنها از زبان آموز خواسته شده است محتوای هر درس را خلاصه کند، بدون آنکه آموزش روش درست خلاصه‌نویسی ارائه شود.

افزون بر این در هیچ‌یک از سه جلد، فرایند بازبینی و اصلاح متن مورد توجه قرار نگرفته است و زبان آموزان به ویرایش و بهبود نوشته‌های خود تشویق نمی‌شوند؛ همچنین تمرین‌های نوشتاری تنوعی ندارند و در پایان هر درس صرفاً یک تمرین تکراری برای نوشتار ارائه شده است. تمرین‌های نوشتاری در این مجموعه نیمه‌آزاد و کنترل‌شده هستند و فرصتی برای تمرین نوشتار آزاد که در آن زبان آموز بتواند متونی با سبک، ساختار و محتوای انتخابی خود بنویسد در نظر گرفته نشده است.

تصویر ۴: نمونه‌ای از تمرین نوشتار جلد دوم

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده و امتیازات اختصاص‌یافته به هر گویه در بازبینی می‌توان نتیجه گرفت که مجموعه پارسا فارسی عمومی در هر سه جلد در بخش نوشتار عملکردی ضعیف داشته است. نبود آموزش مستقیم اصول نگارش، عدم تنوع در تمرین‌ها و توجه نکردن به بازبینی و اصلاح متون از مهم‌ترین نقاط ضعف این بخش به شمار می‌رود. این کاستی‌ها می‌تواند بر توانمندی زبان‌آموزان در تولید متن منسجم و ساختاریافته تأثیر منفی گذارد و یادگیری مهارت نوشتاری را با چالش همراه کند.

۴-۲-۴. مهارت خوانداری

خواندن به عنوان یک فرایند پیچیده، نیازمند درک و استخراج معنا از متن است که با اتصال به دانش پیشین خواننده انجام می‌شود. این فرایند شامل فهم جملات به صورت جداگانه و درک تصویر کلی متن می‌باشد. این امر به کمک مدل‌های ذهنی^۱ یا مدل‌های شرطی^۲ تحقق می‌یابد که از ترکیب دانش جدید و پیشین ایجاد می‌شوند (توجیبوف^۳، ۲۰۲۲). تحلیل متون خواندن سه جلد از کتاب‌های پارسا فارسی عمومی به شرح زیر است:

متون خواندن در هر سه جلد دارای موضوعات فرهنگی و اجتماعی مرتبط با زندگی روزمره هستند و متناسب با زندگی معاصر انتخاب شده‌اند، تنوع موضوعات به‌طور مؤثری نیازهای زبان‌آموزان با علایق مختلف را پوشش می‌دهد: در جلد اول بیشتر از نیمی از متون کتاب به دلیل سطح ابتدائی آن، بسیار ساده و آموزشی طراحی شده‌اند و در نتیجه کمتر به بخش‌های واقعی زبان نزدیک هستند. این متون بیشتر بر تسهیل یادگیری تمرکز دارند؛ در جلد دوم و سوم متون انتخابی به‌روز بوده و طیف متنوعی از موضوعات را شامل می‌شوند. این متون از بخش‌های واقعی زبان استخراج شده‌اند و ارتباط مستقیمی با کاربردهای زبانی در موقعیت‌های مختلف دارند.

برای بررسی متناسب بودن طول متون انتخابی از جدول سطح واژگانی برای خواندن فشرده در سطوح مختلف براساس پژوهش اسمیت و ترنر^۴ (۲۰۱۶) استفاده شد که براساس آن تعداد واژگان متن سطح مقدماتی اول صفر تا ۶۵۰ واژه، سطح مقدماتی دوم بین ۶۵۰ تا ۹۳۰ واژه، سطح میانی اول بین ۹۳۰ تا ۱۰۷۰ واژه، سطح میانی دوم بین ۱۰۷۰ تا ۱۱۵۰ واژه و سطح پیشرفته بین ۱۱۵۰ تا ۱۲۸۰ واژه است.

تعداد واژگان متون در جلد اول بین صفر تا ۱۱۵ واژه و در جلد دوم بین ۱۴۰ تا ۳۵۰ واژه و در جلد سوم بین ۲۰۰ تا ۵۴۰ واژه است که با توجه به واژگان مورد انتظار هر سطح در سطحی پایین قرار دارند. در هشت درس پایانی جلد اول، دو متن خواندن وجود دارد که با توجه به این

1. mental models
2. situational models
3. Tojiboyev
4. Smith & Turner

موضوع، همچنان تعداد واژگان از حد استاندارد فاصله دارد. این امر نشان‌دهنده نیاز به تقویت محتوای متون و افزایش تنوع واژگان است تا به استانداردهای آموزشی نزدیک‌تر شوند.

تمرین‌ها و تکالیف خواندن در جلد اول کتاب آموزش زبان فارسی عمدتاً متوسط ارزیابی می‌شوند و شامل انواعی مانند صحیح/غلط، چک‌لیست‌ها و پرسش‌های ارجاعی هستند که درک ابتدائی مفاهیم را تسهیل می‌کنند؛ با این حال تمرین‌هایی که تفکر انتقادی و تحلیل عمیق‌تری را تقویت کنند، کمتر وجود دارند و به گسترش و تنوع بیشتری نیاز است. در جلد دوم نیز تمرین‌ها غالباً به شکل سوالات صحیح/غلط طراحی شده‌اند که با مراجعه مستقیم به متن پاسخ داده می‌شوند. تمرین‌هایی مانند انتخاب عنوان برای بندها وجود دارند که به درک کلی‌تر متن کمک می‌کنند، اما تعداد و تنوع آنها محدود است. تمرین‌های بخش خوانداری جلد سوم شامل انواع مختلفی از سوالات درک مطلب و تحلیل متن هستند و به روش‌های متنوعی طراحی شده‌اند. به طور کلی در جلد سوم تمرین‌ها ترکیبی از سوالات ارجاعی، استنباطی و تحلیلی هستند و تفکر انتقادی و مشارکت زبان‌آموزان را نیز تقویت می‌کنند.

اهداف تکالیف در هر سه جلد کتاب مشخص و با متن‌ها و مهارت‌ها مرتبط هستند. متون به کار رفته در جلد اول بیشتر به معرفی واحدهای زبانی جدید مانند دستور زبان و واژگان پرداخته‌اند. این متون به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا مفاهیم پایه‌ای را فراگیرند و دامنه واژگان خود را گسترش دهند و عمدتاً بر معرفی ساختارهای زبانی تمرکز دارند. متن‌های خواندن در جلد دوم و سوم، بیش از آنکه برای تقویت نکات زبانی جدید (دستور) طراحی شده باشند به اهداف دیگری مثل توسعه مهارت درک مطلب، تقویت مهارت خواندن یا آشنایی با موضوعات فرهنگی و اجتماعی اختصاص یافته‌اند.

متون انتخابی جلد اول (به جز چند درس پیلانی) جذابیت و انگیزش کافی برای ترغیب فراگیران به خواندن را ندارند و بیشتر جنبه آموزشی دارند؛ در مقابل متون دروس پایانی جذاب‌تر هستند و می‌توانند انگیزه بیشتری برای مطالعه ایجاد کنند. هرچند هدف از طراحی متون ابتدائی ساده بودن آنهاست، انتخاب متون ساده اما جذاب‌تر می‌توانست زبان‌آموزان را از همان آغاز با اشتیاق بیشتری به یادگیری و مطالعه تشویق کند. در جلد دوم و سوم موضوعات متن‌ها در کل جذاب هستند و طیف متنوعی از مباحث روزمره و کاربردی را پوشش می‌دهند.

متون جلد اول عموماً فاقد اطلاعات پیش‌زمینه یا سؤالات پیش از خواندن هستند؛ با این حال تصاویر مرتبط با متن‌ها به‌خوبی انتخاب شده‌اند و نقش مؤثری در فهم مطلب و ایجاد ارتباط با محتوا ایفا می‌کنند. گنجاندن سؤالات پیش از خواندن یا اطلاعات زمینه‌ای می‌توانست تجربه یادگیری را غنی‌تر و مؤثرتر سازد. در جلد دوم، سؤالات پیش از خواندن و تصاویر مرتبط به‌خوبی طراحی شده‌اند و زمینه ذهنی مناسبی برای زبان‌آموزان ایجاد می‌کنند که به فهم بهتر متن کمک می‌کند؛ با وجود این، انتخاب تصاویر در مواردی که هدف ارائه اطلاعات و پیش‌زمینه است، می‌توانست با دقت و کیفیت بیشتری انجام شود تا اثربخشی آنها افزایش یابد. در جلد سوم، سؤالات پیش از خواندن قبل از متن در همه دروس گنجانده شده است و در تعداد محدودی از متون تصاویر مرتبط نیز وجود دارد.

درمجموع کتاب پارسا فارسی عمومی جلد اول و دوم هر دو در بخش خوانداری در بازه متوسط تا نسبتاً خوب ارزیابی می‌شوند؛ درحالی که جلد سوم با توجه به ارزیابی‌های انجام‌شده، در سطح خیلی خوب قرار دارد و از نظر کیفیت متون و تنوع تمرین‌ها عملکرد بهتری ارائه می‌دهد.

۴-۲-۵. زیرمهارت واژگان

یادگیری واژگان یکی از ارکان اساسی در یادگیری زبان دوم است؛ زیرا بدون دانش کافی از واژگان، برقراری ارتباط مؤثر و درک مطالب دشوار خواهد بود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افزایش دایره واژگانی زبان‌آموزان نقش حیاتی در توانایی‌های گفتاری، شنیداری، خوانداری و نوشتاری آنها دارد و بر موفقیت کلی در زبان دوم تأثیر می‌گذارد. واژگان بخش اساسی تسلط بر زبان را تشکیل می‌دهند و زبان‌آموزان برای انتقال مفاهیم دقیق و مؤثر نیازمند دایره واژگانی گسترده هستند؛ افرون بر این، پژوهشگران بسیاری بر اهمیت یادگیری واژگان تأکید کرده‌اند و آن را یکی از مهم‌ترین عواملی می‌دانند که باید در فرایند تدریس زبان مورد توجه قرار گیرد (آل قحطانی^۱، ۲۰۱۵).

1. Alqahtani

با توجه به آنچه کانینگزورث^۱ (۱۹۹۵) مطرح می‌کند در آموزش یک کتاب درسی در دوره آموزشی ۱۲۰-۱۴۰ ساعته، انتظار می‌رود دست‌کم هزار واژه آموزش داده شود. در جلد اول مجموعه پارسا فارسی عمومی هر درس بین ۱۱ تا ۴۳ واژه جدید را معرفی می‌کند و در مجموع تعداد واژگان جدید معرفی‌شده این کتاب ۴۷۰ واژه است، با توجه به اینکه دوره آموزشی فارسی عمومی جلد اول، بنابر اطلاعات وب‌سایت جامعه المصطفی ۶۲ ساعت است، میزان واژگان ارائه‌شده نزدیک به حداقل مورد انتظار در این چارچوب زمانی است. در جلد دوم این کتاب هر درس بین ۱۵ تا ۴۳ واژه جدید معرفی می‌شود (در کل کتاب ۶۰۰ واژه جدید)، با در نظر گرفتن اینکه جلد دوم در ۸۰ ساعت آموزشی تدریس می‌شود، میزان واژگان ارائه‌شده در محدوده استاندارد است، اما امکان افزایش تعداد واژگان برای بهبود دایره لغات زبان‌آموزان وجود دارد. جلد سوم در ۸۰ ساعت تدریس می‌شود و بنابر بررسی کتاب واژه‌ها و اصطلاحات جدید ارائه‌شده، ۵۷۰ واژه و اصطلاح می‌باشد که در مرز و حداقل تعداد واژه مناسب قرار دارد؛ پیشنهاد می‌شود در دوره پیشرفته، دایره واژگان زبان‌آموز غنی‌تر گردد.

در هر سه جلد این مجموعه، واژگان در چارچوب یک شبکه معنایی مرتبط با موضوع هر درس ارائه شده‌اند تا یادگیری زبان‌آموزان را تسهیل کنند. در جلد اول واژگان ساده، ملموس و مرتبط با زندگی روزمره انتخاب شده‌اند؛ برای مثال در درس «معرفی» عباراتی مانند «سلام، حال شما خوب است؟»، «چه خبر؟» و «تو اهل کجا هستی؟» ارائه شده‌اند که پایه‌ای‌ترین مکالمات روزمره را پوشش می‌دهند. در درس «شغل‌ها»، واژه‌هایی مانند «آشپز»، «معلم»، «مهندس» و «راننده تاکسی» آموزش داده می‌شوند که همگی از مفاهیم آشنا و قابل درک برای زبان‌آموزان مبتدی هستند.

در جلد دوم، واژگان با موقعیت‌های اجتماعی متنوع‌تری ترکیب می‌شوند و شبکه معنایی گسترده‌تری را ایجاد می‌کنند؛ برای مثال در درس «ورزش و سلامتی»، واژه‌هایی مانند «هندبال»، «بدمیتون»، «وزنه‌برداری»، «اسکی»، «زمین چمن»، «پیست»، «باشگاه» و «حرکت کششی» همگی به دنیای ورزش مرتبط‌اند و به زبان‌آموز کمک می‌کنند تا این مفاهیم را در چارچوبی منسجم بیاموزد. در برخی دروس، واژگان کمی پیچیده‌تر می‌شوند، مانند درس

1. Cunningsworths

«رسانه و خبر» که شامل کلمات و عباراتی مانند «ماهواره»، «رسانه»، «تیترا»، «صدآوسیما»، «سایت خبری» و «اعتماد» است که فهم آنها نیاز به دانش زمینه‌ای بیشتری دارد.

در جلد سوم، میزان انتزاعی بودن واژگان بیشتر و موضوعات مفهومی تری مطرح می‌شوند؛ برای مثال در درس «منابع انرژی»، واژه‌هایی مانند «سوخت فسیلی»، «انرژی هسته‌ای»، «زغال‌سنگ»، «پایان‌ناپذیر»، «توربین»، «مزیت»، «صرفه‌جویی» و «کمبود» ارائه شده‌اند که ارتباط مستقیمی با تجربه روزمره زبان‌آموز ندارند. این روند نشان می‌دهد که در این مجموعه آموزشی، واژگان از سطح ساده و ملموس در جلد اول به سمت واژگان مفهومی‌تر در جلد سوم حرکت می‌کنند و با افزایش سطح زبانی، شبکه‌های معنایی گسترده‌تر و پیچیده‌تری شکل می‌گیرند.

مجموعه پارسا در هر سه جلد واژگان جدید را در موقعیت‌های واقعی و متنوعی قرار می‌دهد و به زبان‌آموز کمک می‌کند تا واژگان را در شرایط واقعی به کار ببرد.

هر سه جلد کتاب فاقد آوانویسی است؛ بنابراین زبان‌آموزان نمی‌توانند تلفظ دقیق واژگان را به راحتی یاد بگیرند. این موضوع در یادگیری تلفظ درست مشکلاتی ایجاد می‌کند.

تمرین‌هایی که ویژگی درونه‌سازی^۱ و تثبیت واژگان جدید و پیشین را دارند؛ به گونه‌ای طراحی می‌شوند که زبان‌آموز را در موقعیت‌های واقعی یا شبیه‌سازی‌شده قرار دهند تا از واژگان به طور عملی استفاده کند؛ این تمرین‌ها با تکرار و استفاده عملی از واژه‌ها در موقعیت‌های مختلف به تثبیت واژگان در ذهن زبان‌آموز کمک می‌کنند. هر سه جلد کتاب شامل تمرین‌های واژگانی از نوع تعاملی، تصویری و موقعیت‌محور است که به زبان‌آموز کمک می‌کند تا واژگان را در بافت‌های مختلف به کار گیرد. با توجه به بررسی‌ها در هر سه جلد، واژگان جدید به طور مؤثر در درس‌های بعدی تکرار نشده‌اند و بسامد آنها بسیار کم و قابل چشم‌پوشی است. این مسئله می‌تواند موجب شود که زبان‌آموزان نتوانند واژگان جدید را به خوبی در حافظه بلندمدت خود ثبت کنند و استفاده مستمر از آنها در موقعیت‌های مختلف دشوار باشد.

در جلد اول کتاب، واژگان جدید به شیوه‌های متنوعی از جمله استفاده از تصاویر، توضیحات و لیست‌های واژگانی معرفی شده‌اند؛ در جلد دوم نیز واژگان جدید، نخست در

1. internalization

قالب فهرست معرفی‌شده و سپس در بافت‌های واقعی و از راه ارتباط با تصاویر و تعاریف مختلف آموزش داده می‌شوند؛ همچنین در جلد سوم با وجود آنکه بسیاری از واژه‌ها انتزاعی هستند، روش‌های مشابهی برای معرفی این واژه‌ها به کار رفته است.

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، هر سه جلد این مجموعه در بخش واژگان در سطح خوب قرار دارند؛ با این حال نقص‌هایی در آوانویسی و یادآوری واژه‌ها وجود دارد که سبب پایین آمدن دقت و کارایی در آموزش واژگان خواهد شد.

۶-۲-۴. زیرمهارت دستور

دستور زبان نقش کلیدی در یادگیری زبان دوم دارد؛ زیرا توانایی استفاده از ساختارهای زبانی را در ارتباطات واقعی تقویت می‌کند. پاولاک^۱ (۲۰۱۹) تأکید دارد که یادگیری هدفمند دستور زبان به درک بهتر قواعد و خودمختاری در یادگیری کمک می‌کند. بررسی شیوه‌های آموزش دستور زبان در منابع آموزشی، به‌ویژه کتاب‌های درسی می‌تواند نقاط قوت و ضعف این منابع را آشکار کند. تحلیل دقیق این بخش‌ها نشان می‌دهد که تا چه حد اصول علمی و نیازهای زبان‌آموزان در تدوین محتوای آموزشی رعایت شده است.

در جلد اول آموزش دستور زبان با هدف تعامل و کاربرد طراحی شده است؛ برای نمونه پیش از آموزش فعل امر (ص ۵۴)، موضوع آدرس دادن در بخش گفتگو مطرح شده تا کاربرد عملی آن مشخص شود. سپس درسنامه‌ای کوتاه همراه با تمرین‌های تصویری ارائه شده است که یادگیری را ملموس‌تر می‌کند. در جلد دوم نیز ساختارهای جدید دستوری مانند مضارع اخباری، التزامی و گذشته نقلی در بافت مکالمات و موقعیت‌های واقعی آموزش داده شده‌اند. این رویکرد، زبان‌آموز را برای استفاده عملی از دستور زبان آماده می‌کند؛ با این حال در برخی دروس تأکید بیش از حد بر تمرین‌هایی با قواعد خشک و جای خالی مشاهده می‌شود که ممکن است از جنبه ارتباطی محتوا بکاهد. در جلد سوم کارکرد اولیه ساختارهای دستوری بر تعامل و ارتباط متمرکز است؛ برای مثال در آغاز جملات درخواست مؤدبانه و استفاده از فعل‌های امر به‌طور ساده آموزش داده می‌شوند تا زبان‌آموزان بتوانند به‌راحتی در مکالمات

1. Pawlak

روزمه از آنها استفاده کنند. همچنین بیان قصد و نیت با مضارع التزامی و جملات عاطفی مانند «کاش» و «باید + ماضی استمراری» نیز به طور کاربردی و در موقعیت‌های ارتباطی گوناگون آموزش داده می‌شود.

در جلد اول ساختارهای دستوری به تدریج و مطابق با توانایی‌های در حال رشد زبان‌آموزان پیچیده‌تر می‌شوند. روند تدریس از مباحث پایه‌ای مانند صرف فعل مضارع و فعل «است» شروع و به ساختارهای پیشرفته‌تر همچون مضارع التزامی و فعل مرکب می‌رسد. این تدریس تدریجی به زبان‌آموزان این امکان را می‌دهد که به طور اصولی و گام‌به‌گام مهارت‌های دستوری خود را توسعه دهند.

در جلد دوم ساختارها از ساده به پیچیده معرفی می‌شوند؛ از مضارع مستمر در درس اول تا موضوعات پیچیده‌تر مانند مصدر، فعل مجهول و جملات شرطی در درس پایانی. در این جلد برخی موضوعات مانند گذشته نقلی و ساده چندین بار تکرار می‌شوند که می‌توانست با تنوع بیشتر تمرین‌ها همراه باشد.

در جلد سوم نیز ساختارهای دستوری به تدریج پیچیده‌تر می‌شوند. در این جلد، نخست جملات مؤدبانه و ساخت صفت آموزش داده می‌شود و سپس به مباحثی مانند جملات شرطی، فعل مجهول و جملات مرکب می‌پردازد.

در مجموعه پارسا فارسی عمومی، ساختارهای دستوری به طور هدفمند و در بافت‌های معنادار ارائه شده‌اند؛ در این مجموعه دستور زبان از راه مکالمات و تمرین‌های کاربردی به زبان‌آموز معرفی می‌شود، به طوری که در آغاز، زبان‌آموز با تمرین‌ها و مکالماتی روبه‌رو می‌شود که شامل ساختارهای جدید دستوری است. این رویکرد به طور غیرمستقیم زبان‌آموز را با قواعد دستوری آشنا می‌کند و او را قادر می‌سازد که در موقعیت‌های مختلف به طور طبیعی از این ساختارها استفاده کند. سپس در بخش‌های مجزای دستور زبان، این ساختارها به طور دقیق‌تر و آگاهانه‌تر آموزش داده می‌شوند تا زبان‌آموز قادر به استفاده فعال و مؤثر از آنها در مکالمات و نوشتارهای خود باشد. این روش تدریس که به طور جامع و منسجم در

قالب مکالمات و متون طراحی شده است، کمک می‌کند تا زبان‌آموز ساختارهای دستوری را در موقعیت‌های واقعی زبان‌آموزی و ارتباطی فراگیرد.

در هر سه جلد مجموعه پارسا فارسی عمومی، نکات دستوری پیشین در درس‌های بعدی عمدتاً به‌طور مستقیم مرور نمی‌شوند، اما طبیعی است که در مواردی در بافت‌های جدید و تمرین‌ها به‌طور غیرمستقیم بازتکرار می‌شوند.

مجموعه پارسا فارسی عمومی در هر سه جلد در بخش دستور عملکرد خوبی داشته است و ساختارهای دستوری به‌طور منسجم و هدفمند در موقعیت‌های کاربردی و معنادار آموزش داده شده‌اند.

۷-۲-۴. زیرمهارت تلفظ

در جلد اول به استثنای درس دوم (ص ۱۴)، هیچ بخش مستقلی برای آموزش تلفظ در نظر گرفته نشده است؛ با این حال تکرار کلمات در سایر بخش‌ها به‌طور غیرمستقیم موجب تقویت مهارت‌های تلفظ می‌شود. صفحه ششم کتاب که به هجاهای زبان فارسی اختصاص دارد، نقطه شروع مناسبی برای تمرین تلفظ به شمار می‌آید. استفاده از جدول‌های هجا برای زبان‌آموزان مبتدی مفید است، اما توسعه تمرین‌ها و ترکیب هجاها در کلمات پرکاربرد می‌تواند تأثیر بیشتری در بهبود تلفظ داشته باشد که آموزش صریحی در این زمینه به چشم نمی‌خورد؛ همچنین جلد اول به تکیه کلمات و لحن گفتار به‌طور مجزا توجهی نشده است. در جلد دوم و سوم، هیچ بخش جداگانه‌ای برای آموزش تلفظ وجود ندارد و فایل‌های صوتی موجود تنها برای تقویت مهارت‌های شنیداری هستند، نه تلفظ. افزون بر این، هیچ تمرین یا نکته‌ای برای تقویت مهارت‌های تلفظی، آهنگ جملات، تکیه کلمات یا درنگ وجود ندارد. این کمبود می‌تواند مشکلاتی در یادگیری تلفظ درست و درک زبان محاوره‌ای ایجاد کند.

به‌طور کلی در بخش تلفظ، جلد اول ضعیف عمل شده است و نیاز به بهبود دارد. جلد دوم و سوم نیز در این زمینه خیلی ضعیف بوده و هیچ توجه خاصی به آموزش تلفظ نداشته‌اند.

۴-۳. موضوع و محتوا

بررسی موضوع و محتوای کتاب از جنبه‌های کلیدی در ارزیابی کیفیت آن است؛ زیرا این بخش می‌تواند تأثیر زیادی بر تعامل زبان‌آموزان با مطالب و انگیزه آنها داشته باشد. انتخاب موضوعات مناسب، تنوع و ارتباط آنها با نیازهای واقعی زبان‌آموزان از جمله عواملی است که بر کارآمدی کتاب در فرایند یادگیری تأثیر می‌گذارد.

محتوای جلد اول به‌روز و متناسب با نیازهای زبان‌آموز مبتدی است و به موضوعات پایه‌ای مانند سلام و احوال‌پرسی، شغل‌ها، مکان‌های شهری، نسبت‌های خانوادگی، بخش‌های مختلف منزل، اصطلاحات آدرس‌دهی، ساعت و تقویم، شرایط جوی، اوقات فراغت و... می‌پردازد تا مهارت ارتباطی او را در موقعیت‌های روزمره تقویت کند. در جلد دوم نیز محتوای کتاب با تمرکز بر زندگی روزمره، فناوری، فرهنگ و موضوعات به‌روز تنظیم شده است؛ مباحثی مانند «تفاوت‌های فرهنگی در احوال‌پرسی»، «تأثیر اینترنت» و «گردشگری»، زبان‌آموز را با مفاهیم معاصر آشنا می‌کند، به‌ویژه موضوعاتی چون «اعتیاد به اینترنت»، نشان‌دهنده به‌روز بودن محتوای کتاب و کاربردی بودن آن در مکالمات روزمره است. همچنین محتوای کتاب سوم به‌طور کلی به موضوعات معاصر و کاربردی می‌پردازد؛ موضوعاتی مانند بانکداری، تجارت، محیط زیست، فناوری، اخبار، تفاوت‌های فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری، همگی از مسائل روزمره و معاصر هستند. همچنین در بخش‌هایی مانند «مدیریت و برنامه‌ریزی» یا «نگرانی و تردید» به چالش‌های امروزی زندگی افراد پرداخته است.

جلد اول با توجه به ماهیت مقدماتی خود، بیشتر بر آموزش اصول پایه‌ای و ضروری زبان برای تعاملات روزمره تمرکز دارد و پرداختن به مسائل فرهنگی در آن محدودتر است؛ با این حال در برخی درس‌ها مانند «مسافرت و ایران‌شناسی»، زبان‌آموز تا حدودی با جنبه‌های فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی ایران آشنا می‌شود.

در جلد دوم محتواهای درسی ارائه‌شده به‌روشنی به فرهنگ زبان فارسی اشاره دارند. از طریق واژه‌ها، عبارات، ضرب‌المثل‌ها و مقایسه‌های فرهنگی که در درس‌ها آمده، زبان‌آموزان نه تنها زبان فارسی را می‌آموزند بلکه با جنبه‌های مختلف فرهنگ ایرانی و تفاوت‌های آن با

فرهنگ‌های دیگر نیز آشنا می‌شوند، مثلاً به تفاوت‌های فرهنگی در نحوه سلام و احوال‌پرسی در کشورهای مختلف پرداخته، مانند تفاوت در نحوه دست دادن و بغل کردن در روسیه و یونان که به زبان‌آموزان این امکان را می‌دهد که با تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در سلام و احوال‌پرسی در جوامع مختلف آشنا شوند و درک عمیق‌تری از این مفاهیم در زبان فارسی پیدا کنند.

در درس بیستم جلد دوم (داستان‌های ایرانی)، ضرب‌المثل‌های معروف ایرانی مانند «مو را از ماست می‌کشند» و «مرغ یک پا دارد» آمده است. این نوع محتوای فرهنگی به طور مستقیم با فرهنگ زبان فارسی در ارتباط است و به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا با طرز تفکر، حکمت‌های مردم ایران و درک اجتماعی آنان آشنا شوند. جلد سوم نه تنها مهارت‌های زبانی را آموزش می‌دهد، بلکه زبان‌آموز را با فرهنگ، اصطلاحات و ساختارهای ارتباطی فارسی نیز آشنا می‌کند. در بخش‌های مربوط به آداب و رسوم ایرانی، جشن‌ها و مراسم ازدواج، شیوه دست دادن و تعارفات، زبان‌آموز با جنبه‌های فرهنگی زبان فارسی آشنا می‌شود. استفاده از متون واقعی، اصطلاحات رایج و ضرب‌المثل‌ها مانند «دل مثل سیر و سرکه جوشیدن» و «دست گل به آب دادن»، محتوای کتاب را غنی‌تر و ارتباط زبان‌آموز را با زبان فارسی تقویت می‌کند.

در جلد اول تمرین‌ها بر مشارکت فعال زبان‌آموز و تمرکز بر تعامل و گفتگو تأکید دارد. در بیشتر دروس از زبان‌آموز خواسته می‌شود تا درباره خود صحبت کند و تجربیات یا نظراتش را بیان کند. در جلد دوم، تمرین‌ها به‌طور مؤثری زبان‌آموزان را به مشارکت فعال دعوت می‌کنند. تمرین‌هایی مانند «گفتگو با همکلاسی‌ها» و «سخنرانی» فرصت‌هایی برای استفاده عملی از زبان فراهم می‌کنند؛ همچنین تمرین‌های «بحث آزاد» و «کارگروهی» به تقویت مهارت‌های گفتاری کمک می‌کنند. با این حال برخی تمرین‌ها، به‌ویژه در سطوح بالاتر ممکن است به دلیل تکراری بودن کمتر چالش‌برانگیز باشند (مثلاً تمرین‌های مشابه جمله‌سازی و درک مطلب). تمرین‌های جلد سوم نیز از تنوع خوبی برخوردارند و شامل تمرین‌های تعاملی، بحث‌های آزاد، تمرین‌های استنباطی و کارگروهی هستند. بیشتر تمرین‌ها، به‌ویژه بعضی تمرین‌های مهارت‌خواندار جلد سوم، تفکر انتقادی را تقویت می‌کند و سبب مشارکت فعال می‌شود.

محتوا و موضوعات کتاب در جلد اول، به طور کلی با نیازهای زبان‌آموزان به عنوان فراگیر زبان فارسی متناسب است؛ موضوعاتی مانند «شغل‌ها»، «کلاس درس»، «خانواده»، «کارهای روزانه» و «سفر» که در کتاب گنجانده شده‌اند، از جنبه‌های اساسی زندگی روزمره و ارتباطات اجتماعی هستند که زبان‌آموز به آنها نیاز دارد تا بتواند در موقعیت‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی به زبان فارسی تعامل کند. در جلد دوم هم مطالب به طور کلی با نیازهای فراگیران زبان فارسی متناسب است؛ برای مثال درس اول با تمرین‌های مربوط به احوال‌پرسی و گفتگو به زبان‌آموز کمک می‌کند تا در موقعیت‌های واقعی ارتباطی، فعالانه شرکت کند. درس دوم نیز با تمرین‌های مکالمه تلفنی و درخواست‌های مرتبط، زبان‌آموز را برای برخورد با موقعیت‌های روزمره آماده می‌کند؛ همچنین در درس‌های دیگر، موضوعات مختلفی از جمله ورزش و سلامتی، آسیب‌های بدنی، بیمارستان و حوادث طبیعی و... بررسی شده است که همگی به مسائل عملی و کاربردی روزمره مربوط می‌شوند و برای زبان‌آموزان مفید و قابل استفاده هستند؛ با این حال، یکی از کاستی‌های محتوای کتاب در جلد دوم این است که به مسائل مربوط به زنان و نحوه ارتباط آنها در جامعه ایرانی و نیز شیوه‌های تعامل و برخورد مردان با زنان و برعکس اشاره‌ای نشده است. این موضوع، به‌ویژه با توجه به اهمیت نقش زنان در جامعه و تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف ارتباطی و فرهنگی می‌توانست به عنوان بخشی کاربردی و ضروری در محتوای آموزشی گنجانده شود تا زبان‌آموزان دیدگاه دقیق‌تر و جامع‌تری نسبت به فرهنگ و ساختار اجتماعی ایران پیدا کنند.

بخش زیادی از محتوای کتاب در جلد سوم به موضوعات کاربردی مانند «بانک»، «اجاره خانه»، «تجارت» و «قوانین» اختصاص دارد که به زبان‌آموزان در زندگی روزمره کمک می‌کند؛ همچنین آموزش اصطلاحات رایج مانند «همه‌فن حریف» و «آچار فرانسه» یا ارائه ضرب‌المثل‌ها که در زبان فارسی زیاد کاربرد دارد، زبان‌آموز را برای مکالمات طبیعی آماده می‌کند.

بیشتر مطالب کتاب در هر سه جلد کتاب پارسا فارسی عمومی براساس مفاهیم عمومی و روزمره زندگی تمرکز دارند و با توجه به این موضوع که مخاطب کتاب پارسا طلبه‌هایی هستند که از دورترین نقاط جهان برای تحصیل علوم دینی به ایران می‌آیند و در گروه سنی

بزرگسال هستند، این کتاب برای رفع نیازهای این گروه مناسب است. محتوای کتاب پارسا در هر سه جلد عمدتاً براساس ساختارها، نقش‌ها و موقعیت‌ها طراحی شده است تا زبان‌آموزان را در موقعیت‌های واقعی و متنوع قرار دهد.

توالی محتوای هر سه جلد کتاب پارسا به‌طور منطقی و متناسب با درجه دشواری مطالب تنظیم شده است؛ در جلد اول، کتاب با موضوعات ساده و پایه‌ای مانند «احوال‌پرسی» و «شغل‌ها» شروع می‌شود و به تدریج به موضوعات پیچیده‌تری مانند «مسافرت» و «زندگی‌نامه» می‌پردازد. در جلد دوم نیز درس‌ها، نخست با موضوعات ساده‌تر آغاز می‌شود و به تدریج به موضوعات تخصصی‌تر و انتزاعی‌تر مانند «ورزش»، «اخبار»، «هنر و سینما» می‌پردازد که نیاز به درک واژگان و ساختارهای پیچیده‌تر دارند. در جلد سوم مفاهیم ساده‌تر در ابتدا آموزش داده شده و به تدریج پیچیده‌تر می‌شود، مثلاً درس اول با مفاهیم ساده‌ای مانند «تقاضای مؤدبانه» شروع می‌شود و دروس بعدی به مباحث پیچیده‌تری مانند «پشیمانی»، «قوانین»، «تمدن‌های باستانی» و «ادب فارسی» می‌پردازد؛ همچنین در آغاز زبان‌آموز با جملات ساده مانند «من می‌خواهم دکتر شوم» روبه‌رو می‌باشد، اما در درس‌های پایانی با متون تحلیلی و فرهنگی درگیر می‌شود که نشان‌دهنده افزایش تدریجی سطح دشواری است.

توالی محتوای هر سه جلد کتاب براساس میزان کاربرد و سطح پیچیدگی تنظیم شده است؛ جلد اول با پرداختن به مباحث پایه‌ای مانند احوال‌پرسی، شغل‌ها و خانواده بر تعاملات روزمره تمرکز دارد و به تدریج به موضوعات گسترده‌تری مانند سفر و ایران‌شناسی می‌پردازد. در جلد دوم مطالب در ابتدا کاربردی است، اما در درس‌های پایانی به موضوعاتی مانند هنر و تحلیل فیلم می‌پردازد که اولویت کمتری در نیازهای عملی زبان‌آموز دارند. جلد سوم نیز از موضوعات فردی و اجتماعی آغاز می‌شود و به مرور به مباحث فرهنگی و تاریخی گسترش می‌یابد. این ساختار یادگیری تدریجی و هدفمند را تسهیل می‌کند و زبان‌آموز را از مباحث روزمره به موضوعات گسترده‌تر سوق می‌دهد.

از نظر موضوع و محتوا، جلد اول به عنوان کتابی برای سطح مقدماتی در سطح «خوب» ارزیابی شد و جلد دوم و سوم توانسته‌اند با ارائه مطالب کاربردی‌تر و جذاب‌تر در سطح «خیلی خوب» قرار گیرند.

۴-۴. ملاحظات کلی و کاربردی

عوامل گوناگونی می‌توانند بر میزان اثربخشی یک کتاب درسی تأثیر بگذارند؛ جنبه‌هایی مانند در دسترس بودن کتاب، اهداف، شیوه ارائه مطالب و میزان سازگاری با نیازهای آموزشی زبان‌آموزان و مواردی دیگر که در ادامه به آن می‌پردازیم.

مجموعه پارسا فارسی عمومی از نظر دسترسی و امکان تهیه در وضعیت مطلوبی قرار دارد. ارائه نسخه الکترونیکی همراه با امکان خرید نسخه فیزیکی از راه اینترنت، دسترسی آسان را برای زبان‌آموزان فراهم کرده است. این ویژگی، به‌ویژه برای افرادی اهمیت دارد که نسخه دیجیتال را ترجیح می‌دهند یا دسترسی به کتاب‌های چاپی از راه خرید برخط برای آنها مناسب‌تر است؛ افزون بر این، نسخه فیزیکی کتاب در برخی کتاب‌فروشی‌ها عرضه می‌شود و علاقه‌مندان به خرید حضوری می‌توانند از این امکان بهره‌مند شوند.

هر سه جلد از مجموعه پارسا فارسی عمومی شامل بیست درس هستند که هر درس هفت صفحه را دربرمی‌گیرد. برای تدریس جلد اول، ۶۲ ساعت و برای جلد دوم و سوم، ۸۰ ساعت زمان آموزشی تعیین شده است. با توجه به اینکه برای هر درس بیش از یک جلسه در نظر گرفته شده، این میزان زمان‌بندی فرصت کافی برای تمرین و یادگیری تدریجی مفاهیم را فراهم می‌کند و به نظر می‌رسد که برای تدریس این مجموعه مناسب باشد.

کل مجموعه با سطح زبانی و پیشینه معلوماتی زبان‌آموزان تطابق دارد. براساس آنچه در نمای کلی دوره در وب‌سایت جامعه المصطفی آمده است، جلد نخست پس از یک دوره ۲۰ ساعته آموزش الفبا آغاز می‌شود و از نظر واژگان و ساختارهای زبانی، متناسب با سطح مقدماتی طراحی شده است؛ همچنین جلدهای دوم و سوم در امتداد محتوای آموزشی جلدهای پیشین قرار گرفته و به گونه‌ای تنظیم شده‌اند که مهارت‌های زبانی زبان‌آموزان را به‌صورت تدریجی ارتقا دهند.

اهداف هر سه جلد مجموعه پارسا با اهداف برنامه آموزشی و نیازهای زبان‌آموزان همخوانی دارد. این مجموعه با رویکردی هدفمند، افزون بر آموزش اصولی زبان فارسی به ترویج فرهنگ اسلامی-ایرانی نیز می‌پردازد. در تمامی سطوح زبان‌آموزان مهارت‌های زبانی خود را در موقعیت‌های واقعی تقویت می‌کنند و از راه تمرین‌ها و فعالیت‌های متنوع با کاربرد عملی زبان در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و روزمره آشنا می‌شوند.

در هر سه جلد در صفحه ابتدائی هر درس، اهداف به‌طور منظم و دقیق فهرست شده‌اند و این فهرست به گونه‌ای طراحی شده است که به زبان‌آموزان کمک کند تا به راحتی با محتوای درس آشنا شوند و درک بهتری از آنچه که باید یاد بگیرند، پیدا کنند. این اهداف به‌طور روشن و شفاف بیان شده‌اند تا هم زبان‌آموزان و هم مدرسان بتوانند به راحتی آنها را درک کنند و در مسیر یادگیری خود گام بردارند.

رویکرد ارتباطی (CLT¹) بر توانایی زبان‌آموز در برقراری ارتباط مؤثر به زبان مقصد تأکید دارد؛ بر این اساس در هر سه جلد مجموعه پارسا، این هدف مد نظر قرار گرفته است و محتوای آموزشی نه تنها شامل ساختارهای زبانی، بلکه مفاهیم معنایی و کارکردهای اجتماعی را نیز دربرمی‌گیرد. تمرین‌های گروهی که در هر درس گنجانده شده‌اند، فراگیران را تشویق می‌کنند تا در تعاملات گروهی به انتقال معنا بپردازند؛ باین حال در این مجموعه تمرین‌های ایفای نقش و نمایش که به زبان‌آموزان امکان تطبیق کاربرد زبان مقصد در بافت‌های اجتماعی مختلف را می‌دهد، به‌طور مشخص دیده نمی‌شود. البته می‌توان تمرین‌های مکالمه پس از متون گفتگو را به عنوان جایگزینی برای این نوع فعالیت‌ها در نظر گرفت. مواد درسی و فعالیت‌های ارائه شده در هر سه جلد نشان‌دهنده موقعیت‌ها و نیازهای واقعی زندگی روزمره هستند و به زبان‌آموزان کمک می‌کنند تا مهارت‌های ارتباطی خود را در بسترهای کاربردی تقویت کنند؛ همچنین براساس آنچه در مقدمه کتاب آمده است، این مجموعه از رویکردی تلفیقی در آموزش زبان بهره می‌برد که در آن مهارت‌های زبانی به صورت یکپارچه آموزش داده می‌شوند. مجموعه پارسا فارسی عمومی از روش‌ها و تکنیک‌های ارتباطی بهره گرفته است و تلاش دارد زبان را در بستر واقعی و کاربردی به زبان‌آموزان ارائه دهد.

1. Communicative Language Teaching

در جلد اول با تمرکز بر موضوعات پایه‌ای مانند احوال‌پرسی، شغل‌ها و خانواده، زبان‌آموزان مبتدی در موقعیت‌های روزمره قرار می‌گیرند. این مباحث ساده و کاربردی به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا در مکالمات ابتدائی راحت‌تر ارتباط برقرار کنند. درس پایانی جلد اول با ارائه متون متنوع‌تر، جذابیت بیشتری به کتاب می‌بخشند. جلد دوم با پرداختن به موضوعات روز و متنوع، افزون بر تقویت مهارت‌های زبانی، انگیزه یادگیری را در سطوح بالاتر افزایش می‌دهد. جلد سوم نیز با تمرکز بر مباحث فرهنگی و تاریخی به زبان‌آموزان این امکان را می‌دهد که به طور عمیق‌تری با فرهنگ ایرانی آشنا شوند و این تنوع محتوایی، جذابیت خاصی برای آنها به همراه دارد.

مجموعه پارسا فارسی عمومی تا حد زیادی از تکنیک‌های نوین آموزش زبان پیروی می‌کند و در طراحی محتوا رویکردهای متداول در آموزش زبان را به کار می‌برد. این کتاب‌ها براساس اصولی همچون تعامل زبانی و یادگیری در موقعیت‌های واقعی تنظیم شده‌اند؛ با این حال برای افزایش جذابیت و اثربخشی بیشتر، می‌توانستند از روش‌های نوین‌تری مانند یادگیری مبتنی بر پروژه، بازی‌های آموزشی و فعالیت‌های تعاملی بیشتری بهره ببرند. این روش‌ها قادرند انگیزه زبان‌آموزان را تقویت کنند و یادگیری را به شیوه‌ای فعال‌تر و جذاب‌تر پیش ببرند؛ افزون بر این، روش‌هایی همچون استفاده از فناوری‌های نوین و رسانه‌های دیجیتال نیز می‌توانند به غنای آموزش کمک کنند و محیطی پویا برای یادگیری زبان فراهم آورند. ساده‌ترین روشی که جای آن در این کتاب‌ها خالی است استفاده از کیو آر کد^۱ برای دسترسی سریع به فایل‌های صوتی است.

اهداف کتاب در هر سه جلد برای مدرس و زبان‌آموز به صورت روشن بیان شده است. هر درس با فهرستی از اهداف آموزشی آغاز می‌شود که انتظارات مشخصی را در زمینه مهارت‌ها، واژگان و ساختارهای دستوری موردنظر برای زبان‌آموز تعیین می‌کند. این اهداف شامل مواردی مانند توانایی برقراری مکالمه در موقعیت‌های مختلف، درک و استفاده از واژگان جدید، یا تسلط بر ساختارهای دستوری خاص هستند.

1. QR code

هر سه جلد کتاب پارسا فارسی عمومی از نظر ملاحظات کاربردی، امتیاز خوبی به دست آورده‌اند و به‌طور کلی در نزدیکی سطح خیلی خوب قرار دارند. نکاتی که نیازمند بررسی و توجه بیشتر هستند در توضیحات به تفصیل آمده است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

بررسی کتاب‌های آموزش زبان فارسی برای شناسایی نقاط ضعف و قوت آنها از اهمیت بسیاری برخوردار است. این بررسی می‌تواند به طراحی بهتر منابع آموزشی کمک کرده، و زبان‌آموزان را در مسیر یادگیری مؤثرتر هدایت کند. کتاب‌های آموزشی نقش کلیدی در انتقال فرهنگ و زبان فارسی به زبان‌آموزان ایفا می‌کنند؛ افزون بر این، ارزیابی این کتاب‌ها از نظر ویژگی‌های محتوایی، طراحی و سازمان‌دهی، مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی و ملاحظات کاربردی می‌تواند زمینه‌ساز بهبود کیفیت آموزش و استفاده بهینه از این منابع باشد. در پژوهش حاضر سه جلد کتاب پارسا فارسی عمومی با استفاده از بازبینی‌ای جامع و استاندارد بررسی شده است. نتایج حاصل از ارزیابی نشان داد که این مجموعه از نظر ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی در سطح متوسط قرار دارد؛ هرچند کتاب سوم نسبت به دو جلد دیگر طراحی بهتری ارائه داده است، اما همچنان ضعف‌هایی همچون نداشتن کتاب راهنمای مدرس، نمونه آزمون و خلاصه‌های دوره‌ای در تمامی جلدها مشهود است که می‌تواند بر انسجام و کارایی منابع تأثیر منفی بگذارد. نتایج ارزیابی این بخش با نتایج مقاله خدایی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) که با استفاده از روش و بازبینی یکسان به ارزیابی کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی (آنزف) و آموزش فارسی به فارسی (آفبف) پرداخته‌اند، هر دو به نمایان کردن ضعف‌های مجموعه‌های مورد بررسی از جمله نداشتن کتاب کار منتهی شده است.

در بخش گفتاری، هر سه جلد عملکرد خیلی خوبی داشته‌اند و این مجموعه توانسته است نیازهای این مهارت را به خوبی پاسخ دهد. جلد اول و دوم در بخش شنیدار در سطح خوب ارزیابی شدند؛ با این حال ارائه فایل‌های صوتی در بافت‌های واقعی و کاربردی نیاز به بهبود دارد. در بخش شنیدار، جلد سوم به دلیل عدم ارائه فایل صوتی، عملکرد ضعیفی داشته است و این موضوع نقطه ضعفی جدی در این جلد به شمار می‌رود.

مهارت نوشتاری در هر سه جلد عملکرد ضعیفی داشته است. نبود آموزش مستقیم اصول نگارش، بی توجهی به انواع سبک نوشتار، عدم تنوع در تمرین ها و فقدان بازیابی و اصلاح متون از جمله نقاط ضعف کلیدی در این بخش هستند که می توانند توانایی زبان آموزان در تولید متن منسجم را تحت تأثیر قرار دهند. در مهارت خوانداری، جلد سوم نسبت به دو جلد دیگر عملکرد بهتری داشته و در سطح خیلی خوب قرار گرفته است. این امر ناشی از ارائه متون با کیفیت تر و تمرین های متنوع تر است، در حالی که جلد اول و دوم در سطح متوسط تا نسبتاً خوب ارزیابی شده اند.

از نظر واژگان هر سه جلد در سطح خوبی قرار دارند، اما کاستی هایی در بخش آوانویسی و یادآوری واژگان وجود دارد که می تواند دقت آموزش این بخش را کاهش دهد. در بخش دستور زبان، عملکرد مجموعه پارسا فارسی عمومی در هر سه جلد خوب ارزیابی شده است. ساختارهای دستوری به طور هدفمند و کاربردی ارائه شده اند، اما مرور مستقیم نکات دستوری در درس های بعدی مشاهده نمی شود. معینی و فاطمی منش (۱۴۰۲) در ارزیابی محتوای دستوری کتاب پارسا جلد اول اذعان می کنند که مؤلفان در بیشتر اصول دستور آموزشی درست عمل کرده اند که این نتیجه هم راستا با نتیجه این پژوهش در حوزه دستور است.

در بخش تلفظ، جلد اول عملکرد ضعیفی داشته و جلد های دوم و سوم نیز به این مهارت بی توجه بوده اند و خیلی ضعیف ارزیابی شدند. این ضعف، به ویژه در زمینه تقویت تکیه کلمات و آهنگ جملات می تواند بر توانایی زبان آموزان در تولید صحیح تأثیر منفی داشته باشد. از نظر موضوع و محتوا، کتاب ها با ارائه مطالب کاربردی و جذاب، به ویژه در جلد دوم و سوم توانسته اند عملکرد خیلی خوب داشته باشند و جلد اول برای سطح مقدماتی در سطح خوب ارزیابی شده است. هر سه جلد کتاب پارسا فارسی عمومی از نظر ملاحظات کاربردی، امتیاز خوبی به دست آورده اند و به طور کلی در نزدیکی سطح خیلی خوب قرار دارند. یکی از مواردی که در این بخش امتیاز خوبی دریافت کرده است توجه کتاب به روش ها و تکنیک های ارتباطی است که این موضوع در ارزیابی طهماسبی و عطاریان (۱۴۰۲) از مجموعه پارسا نیز به طور مشابه به عنوان یکی از نقاط قوت کتاب مطرح شده است؛ به

گونه‌ای که این مؤلفه در هر دو پژوهش به‌عنوان عامل مؤثر در تسهیل فرایند یادگیری زبان آموزان شناخته می‌شود.

به‌طور کلی مجموعه پارسا فارسی عمومی در بسیاری از جنبه‌ها عملکردی رضایت‌بخش دارد و می‌تواند به‌عنوان منبع آموزشی مناسبی به کار رود، اما نیازمند اصلاحات و بهبودهایی در بخش‌های شنیداری، نوشتاری و تلفظ است تا بتواند تمام مهارت‌های زبان آموزان را به‌طور یکسان و مؤثر تقویت کند. در مقاله‌ی خدایی‌مقدم و همکاران (۱۴۰۲) که از روشی مشابه برای ارزیابی مجموعه‌های آفیف و آنزف استفاده کرده‌اند، این کتاب‌ها از نظر مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی، موضوع و محتوا و ملاحظات کاربردی دارای کاستی‌های فراوان شناخته شدند؛ با این حال در مقایسه با آنها، مجموعه پارسا بیشترین ضعف را تنها در بخش‌های نوشتاری و تلفظ دارد و سایر جنبه‌ها عملکرد نسبتاً بهتری نشان می‌دهند. این بررسی نشان می‌دهد که بازنگری و بهینه‌سازی این مجموعه در بخش‌های خاص می‌تواند نقش مؤثرتری در یادگیری زبان فارسی ایفا و آن را به یک منبع آموزشی جامع‌تر و مؤثرتر تبدیل کند.

منابع

- خدایی مقدم، معصومه؛ کامیابی گل، عطیه و شهلا شریفی. (۱۴۰۱). «تحلیل محتوا و مقایسه مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی و مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی با استفاده از بازینه اعتبارسنجی شده». مجله زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان. سال چهارم، شماره ۱۴. صص: ۱۲۵-۱۷۷.
- خدایی مقدم، معصومه. (۱۴۰۱). طراحی و روایی‌سنجی چک‌لیست بررسی محتوای منابع آموزشی آرفا و به‌کارگیری آن در مقایسه منابع آرفا و زبان انگلیسی. رساله دکتری. دانشگاه فردوسی مشهد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی.
- ریسی مبارکه، نفیسه. (۱۳۹۹). «ارزیابی محتوای دستوری مجموعه آموزش نوین زبان فارسی». فصلنامه علمی زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء. دوره دوازدهم. شماره ۳۷. صص: ۳۹-۶۸.
<https://doi.org/10.22051/jlr.2020.27463.1760>
- طهماسبی، حامد و علی عطاریان. (۱۴۰۲). «بررسی کتاب‌های فارسی عمومی از مجموعه کتاب‌های آموزش زبان فارسی پارسا براساس نقش‌های هفت‌گانه هیلیدی». مطالعات آموزش بین‌المللی زبان فارسی. سال هشتم. شماره ۱۴. صص: ۲۷۳-۳۰۳.
- کاظمی‌نهاد، رقیه. (۱۳۹۶). تحلیلی بر شاخص‌های گزینش و چینش محتوا در دو مجموعه آموزشی فارسی بیاموزیم و آزوفا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد (منتشر نشده). دانشگاه علامه طباطبائی.
- معینی، علی‌اصغر و علی فاطمی‌منش. (۱۴۰۲). «ارزیابی محتوای دستور در کتاب پارسا فارسی عمومی (۱) در سطح مقدماتی براساس رویکرد دستور آموزشی». مطالعات آموزش زبان فارسی. سال هشتم. شماره ۱۳. صص: ۲۳۸-۲۸۳.
- مرصوص، فائزه؛ آقاگلزاده، فردوس و عالیہ کردزعفرانلو کامبوزیا. (۱۴۰۲). «مقایسه واژه‌های آموزشی مجموعه‌های شیراز و پرفا با تمرکز بر بسامد واژگانی: پژوهشی پیکره‌بنیاد». نشریه علم زبان. شماره ۱۸. صص: ۱۵۳-۱۸۰.
- وکیلی‌فرد، امیررضا؛ جنتی‌راد، فاطمه؛ رضایی محلاتی، زویا و محمدباقر میرزایی حصاریان. (۱۴۰۰). «ارزیابی منابع آموزشی زبان فارسی برای دانشجویان غیرایرانی: واکاوی درسنامه مینا». پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی. دوره ۲۵. شماره ۴۸. صص: ۱-۲۸.

- هادی‌زاده، محمدجواد. (۱۴۰۰). «تحلیل و ارزیابی محتوای دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی براساس رویکرد دستور آموزشی». پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی. دوره ۲۱. شماره ۱. صص: ۳۸۶-۳۶۱.
- Alqahtani, M. (2015). The importance of vocabulary in language learning and how to be taught. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 27(1), 1-10.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your coursebook*. Oxford: Heinemann.
- Hyland, K. (2003). *Second language writing*. Cambridge University Press.
- Fleiss, J.L. (1981). *Statistical methods for rates and proportions* (2nd ed.) John wiley.
- Tojiboyev, I. M. (2022). Strategies and techniques for improving EFL learners' reading skills. *Involta Innovation Scientific Journal*, 1(11), 94. <https://www.involta.uz>.
- Pawlak, M. (2020). Grammar learning strategies as a key to mastering second language grammar: A research agenda. *Language Teaching*, 53(3), 358–370. <https://doi.org/10.1017/S0261444819000314>.
- Richards, J. C. (2001). *Curriculum development in language teaching*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511667220>.
- Smith, M. & Turner, J. (2016). The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the Lexile Framework for Reading. Retrieved from https://metametricsinc.com/wp-content/uploads/2018/01/CEFR_1.pdf.
- Vandergrift, L. (2007). Recent developments in second and foreign language listening comprehension research. *Language Teaching*, 40(3), 191-210. <https://doi.org/10.1017/S0261444807004338>.